

dog har der til vore dage været bevaret så meget af renaissancens Odense, at der nok kunne have været grundlag for grundige analyser, som det sker i f.eks. bygningsregistrarer eller i Køges byhistorie (1985).

Peter Dragsbo

HUGO MATTHIESSEN: De kagstrøgne. Et blad af prostitutionens historie i Danmark. Kbh., Samlerens forlag, 1986. 147 s. 128 kr.

Genudgivelsen af Hugo Matthiessens skildring fra 1919 af de prostitueredes vilkår i 1500- og 1600-tallet er en god idé. Hverken før eller siden er en udstødt gruppe blandt de nederste i samfundet blevet beskrevet med større indlevelse af en faghistoriker. I et kærligt efterskrift fortæller Nanna Damsholt om forfatteren i den senere prostitutions- og kvindeforsknings perspektiv og rejser spørgsmålet, om man er tvunget til at anerkende prostitutionen som en 'institution', der altid vil findes – som Hugo Matthiessen mente det – eller som et kvindefordrende 'erhverv', der kan afskaffes gennem kampen for kvindernes frigørelse.

Benito Scocozza

NIELS CHRISTENSEN: De fynske kornmøller og deres møllere ca. 1660-1800. Odense, Landbohistorisk Selskab, 1985. 240 s. Ill. 80 kr.

I dette let tilrettede speciale, som er blevet udgivet af Landbohistorisk Selskab i dets udmærkede række af specialeudgivelser i spartansk udstyr, har forfatteren sat sig det omfattende mål at belyse, hvorledes vilkårene for det fynske kornmølleri og erhvervets udøvere formede sig i perioden ca. 1660-1800.

Følgelig behandler det første hovedafsnit kornmøllerne som bebyggelse samt spørgsmålene vedrørende reguleringen af erhvervet, møllernes antal, deres lokalisering, ejerforhold og jordtilliggende, mens møllerne som socialgruppe undersøges i det andet hovedafsnit.

Forfatteren er i sin problemstilling og periodisering stærkt inspireret af den nyere opfattelse indenfor dansk landbrugsforskning, hvorefter Stavnsbåndstiden er en økonomisk opgangstid for gårdmandsklassen, en opgang som skabte det nødvendige økonomiske fundament for de kostbare landbrugsreformer sidst i 1700-tallet. Denne nyfortolkning er særligt blevet markeret af Thorkild Kjærgaard, der har understreget det skarpe skel mellem gårdmænd og husmænd, som også var en følge af reformerne. På denne baggrund har Niels Christensen derfor ønsket at undersøge om møllerne i deres sociale udvikling fulgte gårdmands- eller husmandsklassen. Problemstilling og periodisering forekommer på denne baggrund velbegrunder, men det er en yderst omfattende arbejdsopgave, der ifølge nærværende anmelders skøn ikke er blevet løst for det andet hovedafsnits vedkommende, trods en række udmærkede tilløb.

Det er derfor et spørgsmål, om Niels Christensen ikke burde have koncentreret sig om en udbygning af undersøgelsen i det første hovedafsnit. Dette afsnit fremtræder som helhed godt og grundigt gennemarbejdet. Hovedkilderne er møllebeskrivelserne i arbejderne fra Chr. V's matrikulering og bygningsbeskrivelserne til brug for udskrivningen af bygningsskatten 1802. Hertil knyttes

endvidere en række andre landøkonomiske kilder fra perioden såsom fæstebreve og skifteforretninger. Et forsøg på at føre vor viden om de fynske møller tilbage til 1600 ved hjælp af Jacob Madsens visitatsbog må ganske vist afvises uden en nøjere kildeevaluering af visitatsbogens oplysninger, da tilbageføringen hviler på en række yderst tvivlsomme e silentio slutninger, men iøvrigt er gennemgangen af hovedkilderne grundig og solid. Vi får mange udmærkede kildeevalueringer undervejs af de øvrige kilder, således en vurdering af møllesignaturerne på Det kongelige Danske Videnskabernes Selskabs kort. Hovedresultatet i denne del af undersøgelsen virker overbevisende. Det viser, at der i forbindelse med et stigende formlingspres i perioden fandt tekniske forbedringer og kapacitetsudvidelser sted i en lang række møller, at møllernes investeringsmulighed og lyst sikredes gennem datidens privilegiepolitik samt at denne investeringslyst og indførelsen af tekniske forbedringer satte ind allerede i 1730'erne.

Finn Stendal Pedersen

EDIT RASMUSSEN: Mester og svend. Studier over københavnske tømmer- og murersvendenes lønproblemer og sociale forhold 1756-1800. Skrifter udgivet af Jysk Selskab for Historie, nr. 43. Universitetsforlaget i Aarhus, 1985. 343 s. Ill. 235,45 kr.

Fra tid til anden er den københavnske tømmerstrejke 1794 blevet taget op til fornyet historisk behandling. Nu er imidlertid den hidtil mest dybtgående behandling af denne begivenhed og de faglige og økonomiske forhold, der ledte op til den, kommet på tryk. Forfatter er forhenværende arkivar ved Rigsarkivet, Edit Rasmussen, der gennem en menneskealder har gransket i tømmerstrejkens historie. Arbejdet indbragte i foråret 1984 forfatteren licentiatgraden i historie ved Københavns Universitet.

Den forliggende bog er på i alt 343 sider, heraf 169 siders historisk fremstilling, 30 siders materialefortegnelse og noter og 100 siders tabel- og kildebilag. Dertil kommer tysk resumé samt person-, sted- og sagregister.

Som titlen angiver, er der tale om en skildring af forholdet mellem mestre og svende, hvor navnlig de økonomiske og sociale forhold inden for murer- og tømmerlaugene i København står i fokus. Kronologisk dækker behandlingen 1700-årenes sidste halvdel, fra tømmersvendenes ansøgning om højere dagløn 1756 til udstedelsen af den store laugsforordning 1800. Emnet belyses gennem følgende hovedtemaer: arbejdsvilkårene og det arbejdsretslige forhold mellem mestre og svende, lønudviklingen, omfanget og betydningen af svendenes bierhverv og den store tømmerstrejke 1794. Behandlingen er således eksklusivt koncentreret omkring de forhold, man i dag i almindelighed betragter som de afgørende i den historiske udvikling, nemlig de økonomiske og sociale. Det har i denne sammenhæng den uheldige konsekvens, at andre forhold som f.eks. laugsvæsnet og svendenes zünfartige kultur, som for datidens håndværkere var af meget stor betydning, overhovedet ikke berøres.

Indenfor de afstukne rammer indeholder bogen flere gode elementer. Fortjenstfuld er navnlig den grundige skildring af ansættelsesforhold, arbejdstid, lønafregning, tidepenge, afsked m.fl. helt grundlæggende elementer i forholdet